

Document

Een bestuurskundige reflectie op de relatie tussen wijkcoöperaties en gemeente Rotterdam
<https://www.samenv030.nl/p/20/Buurt--en-wijkcooperaties-aanjagen>

Start van wijkcoöperatie deskresearch:

<https://docs.google.com/document/d/1ddMVK3xcuX-Awlu0HFD6nKyJcU3octdH8LyVJNU0Kec/edit?usp=sharing>

Samenvatting workshops Afrikaander Wijkcoöperaties

10 en 12 december 2024

10 december

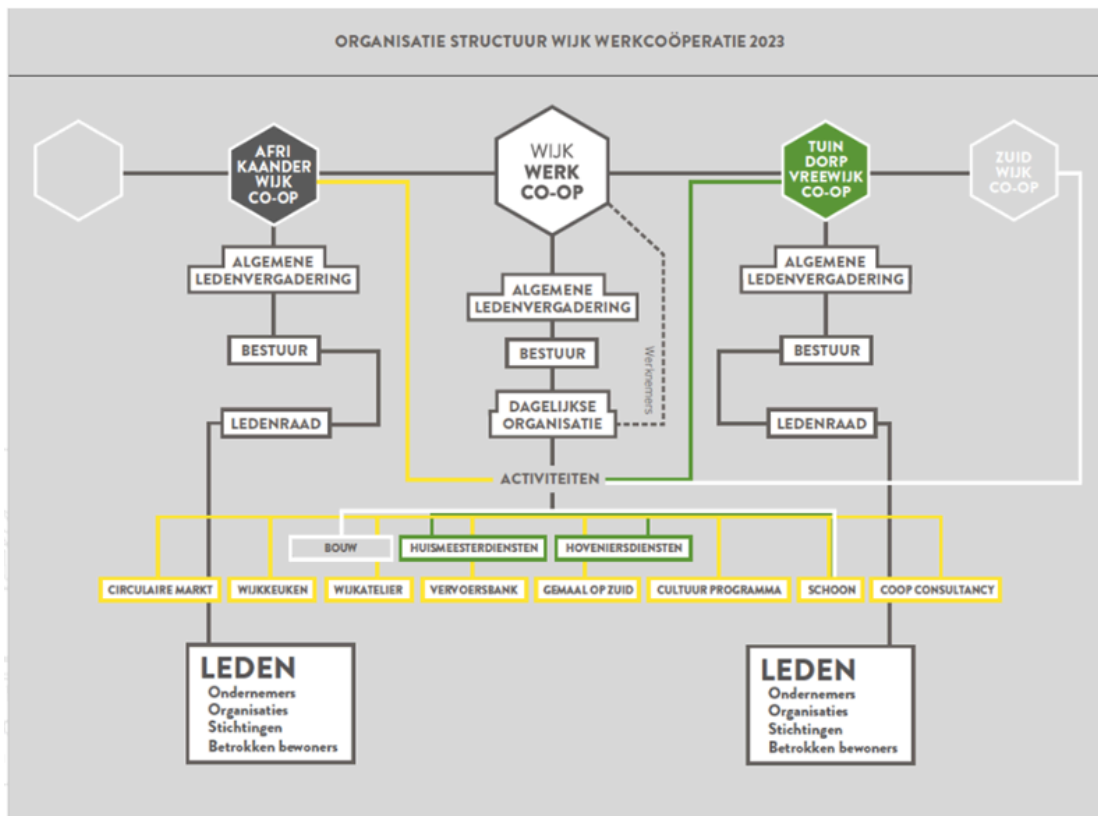
Ontstaan en context:

De Afrikaanderwijk in Rotterdam-Zuid heeft een hoog percentage mensen met een migratieachtergrond (85%) en sociale woningbouw (80%), met de hoogste werkloosheid van de stad. Oorspronkelijk woonden er vooral havenarbeiders. Vanaf 2009 is een kunstproject gestart, gericht op de kracht en waarden van de wijk, wat in 2013 resulteerde in de oprichting van de Afrikaanderwijk Coöperatie. Het doel: ontwikkeling zonder verdringing, waarbij lokale bewoners en ondernemingen centraal staan. Sinds 2018 is ook Tuindorp Vreewijk coöperatie onderdeel geworden, hier heerste ontevredenheid waardoor dit is ontstaan.

Aanpak en initiatieven:

- Wijkcoöperatie: Een structuur waarin bewoners collectief eigenaar zijn en verantwoordelijkheden delen. Alle verdiende inkomsten blijven binnen de wijk. De coöperatie organiseert backend-zaken zoals lonen, verzekeringen en pensioenen.
- Catering: Sinds 2011 zelfstandig zonder subsidie. Authentieke wereldkeuken is een sterk verkoopargument.
- Schoonmaakbedrijf: Opgericht in 2014, oorspronkelijk met Vestia als opdrachtgever. Die liet ons op een gegeven moment vallen, maar het bedrijf was al opgezet. Dit was niet makkelijk, maar iemand uit een familiebedrijf had ervaring. Houden aan regelgeving, acquisitie, financiën etc. waren overgedragen aan de wijkcoöperatie.
- Afvalinzameling: De coöperatie nam markt-afvalinzameling over via right to challenge. Verantwoordelijkheid voor het afval lag bij zowel de gemeente, marktmensen, en consumenten. Coöperatie introduceerde recycling.
- Grondstoffenstation: Innovatief centrum dat afval verwerkt en een ontmoetingsplek biedt voor de buurt, met een architectuurprijs als erkenning.
- Cultuur en verbinding: De coöperatie creëert veilige plekken voor verbinding en inclusiviteit, met programma's voor uiteenlopende groepen, zoals zwart-queer initiatieven. Nieuwe manieren van samenleven en succes worden ontwikkeld en gepresenteerd als alternatieven voor bestaande systemen.
- Onderzoek en consultancy: De coöperatie werkt aan eerlijke onderzoeksprojecten waarbij kennis, macht en inkomen gelijk verdeeld worden. In plaats van eenmalige dataverzameling worden bewoners en onderzoekers betrokken als gelijkwaardige partners. Waarin er ook betaling tegenover participeren in onderzoek staat. Multidisciplinaire blik is hierbij essentieel.

- En meer:

Resultaten en impact:

De Afrikaanderwijk Coöperatie is een succesvol voorbeeld van hoe collectieve organisatie kan leiden tot duurzame economische en sociale vooruitgang in een diverse wijk. Het model biedt inspiratie voor andere wijken. Langdurige betrokkenheid, gedeelde verantwoordelijkheid en voortdurende innovatie is nodig om tot dit succes te komen.

Gelijkwaardigheid en uitdagingen:

Gelijkwaardigheid is een kernwaarde, maar blijft complex. Vrijwilligers vrezen de overstap uit de bijstandsuitkering. De coöperatie zoekt continu naar balans tussen efficiëntie, gelijkwaardigheid en duurzaamheid.

In de wijkcoöperatie is iedereen samen eigenaar, waarbij iedereen evenveel verdient, een gelijke stem heeft en evenveel verantwoordelijkheid draagt. Dat brengt ook waarde met zich mee, omdat het leidt tot voortdurende gesprekken die gevoerd moeten worden. Het gaat niet alleen om goed doordachte statuten, maar ook om hoe je samenwerkt en met elkaar in gesprek gaat – zelfs over de kleinste dingen, zoals vaatdoeken. Statuten zijn geen garantie dat alles soepel verloopt; ze zijn geen utopie. Het kan soms schuren, maar juist dat maakt het waardevol.

- SUBGROEP 1 - Ondernemerschap en Coöperaties in Nieuw-West

Lokale samenwerking:

Het samenbrengen van initiatieven en ondernemingen in Nieuw-West is uitdagend. Belangrijk is dat nieuwe initiatieven complementair zijn en niet concurreren met bestaande ondernemingen. Lokale samenwerking, zoals het lokaal inkopen van diensten, kunnen bijdragen aan een duurzamer ecosysteem. Diversiteit binnen gemeenschappen vraagt om een genuanceerde aanpak die rekening houdt met verschillende waarden en culturen.

Belang van waardes en verantwoordelijkheid:

Coöperaties streven naar zeggenschap, intrinsieke motivatie en gedeelde verantwoordelijkheid. De focus ligt op waardecreatie en een inclusieve aanpak, waarbij respect en waardering essentieel zijn. Gedeelde waardes en gelijkwaardigheid zijn essentieel, maar vaak impliciet. Wanneer één persoon te veel verantwoordelijkheid op zich neemt, kan de coöperatie minder gelijkwaardig worden. Het expliciet maken van waardes en een gezamenlijke aanpak zijn noodzakelijk.

Opstarten

De energietransitie biedt kansen voor coöperatief ondernemerschap, maar wordt beperkt door regelgeving en financiering. Lokale initiatieven kunnen bijdragen aan eerlijkere verdeling van energie en economische voordelen, maar groei vanuit een kleine groep initiatiefnemers blijft een uitdaging.

Een balans tussen vrijwillige bijdragen en betaalde rollen kan helpen bij de opstartfase. Toch blijft de backoffice een uitdaging om efficiënt en betaalbaar te organiseren.

De opstart van coöperaties en ondernemingen vraagt veel tijd en liefdewerk voordat het rendabel wordt. Een vroege geldstroom kan helpen om processen te versnellen en structureel te maken. Het "verkleeden als consultant" kan herkenbaarheid van diensten vergroten.

Placemaking en ondernemerschap:

Ondernemerschap is sterk aanwezig in Nieuw-West, maar coöperaties zijn vaak niet gericht op werk. Het balanceren van placemaking met economische en sociale belangen blijft een uitdaging. De "dark side" van placemaking vraagt om kritisch nadenken over de impact op de gemeenschap.

Conclusie:

Ondernemerschap in coöperatieve vorm biedt kansen in Nieuw-West, maar vraagt om geduld, wederzijds begrip en strategische stappen in financiering en organisatie. Door verhalen te delen en gemeenschappelijke doelen na te streven, kunnen initiatieven groeien en een duurzaam effect hebben.

- SUBGROEP 2 - Publiek-civiele samenwerking - dilemma's en kansen

Relatie met gemeente

De overgang van amateuristische naar professionele samenwerking en het opzetten van duurzame coöperaties brengt diverse uitdagingen en kansen met zich mee. In Rotterdam was de top-down aanpak van de gemeente aanvankelijk een obstakel. Om als gelijkwaardige partner op te treden, was het nodig om de unieke kennis en wortels van de wijk te benadrukken. Dit vereist tijd en geduld, evenals een proactieve benadering waarbij lokale coöperaties zowel aan de gemeentelijke kaders voldoen als hun eigen waarde blijven communiceren.

Het opbouwen van netwerken binnen de gemeente en het betrekken van medestrijders zijn cruciale stappen in dit proces. Belangrijk om samenwerking op te zoeken met verschillende ambtenaren. Vergt tijd en geduld maar heel belangrijk. Je moet de behoefte van de gemeente gaan begrijpen. Minimaal één bewoner die wordt aangewezen voor het voeren van dergelijke gesprekken en die een soort kennisbank kan opbouwen en goed terug kan koppelen.

Het middle management binnen de gemeente is vaak een uitdaging. Soms kan het werken om hoger op de escalatieladder te gaan – bijv. de wethouder aanspreken.

Er is veel wat we weten wat de gemeente niet weet. Belangrijk om als samenwerkingspartners op te trekken i.p.v. opdrachtnemerschap, wat tijd kost.

Afrikaanderwijk Coöperatie werkte waar nodig binnen de kaders van de gemeente maar zei altijd: ja we doen mee, maar we hebben heel veel vakkennis en wortels in de wijk. Neem dat mee. En benoem het probleem: we hebben alles in huis om het te doen (met en vanuit de wijk) maar hebben wel de financiering nodig om het te kunnen bolwerken.

Financiering

Een veelvoorkomend dilemma is dat bewonersinitiatieven vaak veel tijd en energie investeren, terwijl de financiële ondersteuning vanuit de gemeente beperkt blijft. Dit leidt ertoe dat initiatiefnemers te lang op vrijwillige basis werken terwijl ze tegelijkertijd proberen te overleven. Het betrekken van andere bewoners, collectieve verantwoordelijkheid delen en het meenemen van maximale vrijwilligersvergoedingen in begrotingen kunnen deze situatie verbeteren. Het belang van talentontwikkeling en het versterken van wijkkrachten werd benadrukt, met inspirerende voorbeelden zoals een vrijwilliger die doorgroeide tot coördinator van een schoonmaakcoöperatie.

Aanbesteding

Wat betreft aanbestedingswetten is creativiteit nodig om binnen de regels te opereren zonder de kernwaarden van de coöperatie te verliezen. De Afrikaanderwijk Coöperatie heeft laten zien dat het mogelijk is om vertrouwen op te bouwen via initiatieven zoals right to challenge, waarmee ze hun kennis en alternatieve aanpak bewezen. Het benadrukken van collectiviteit, het opbouwen van wederzijdse relaties met gemeenten, en het stimuleren van gelijkwaardige samenwerkingen bieden een pad naar duurzame publieke en civiele partnerschappen. Uiteindelijk ligt de sleutel in het veranderen van het systeem van binnenuit door gelijkwaardige relaties op te bouwen en langdurig te blijven lobbyen.

- SUBGROEP 3 - Collectief Eigenaarschap en Gedeeld Zeggenschap

Belang

Collectief eigenaarschap en gedeeld zeggenschap zijn krachtige idealen, maar in de praktijk lastig te realiseren. Hoewel het proces samenwerking en betrokkenheid bevordert, brengt het ook uitdagingen met zich mee. Het concept "in je eentje ga je sneller, samen kom je verder" benadrukt dat gedeeld zeggenschap tijd en coördinatie vereist, maar uiteindelijk leidt tot duurzamere resultaten. Vooral het bereiken van gelijkwaardigheid binnen coöperaties is een complex, maar essentieel doel.

Het succes van coöperaties hangt af van het verbinden van talenten, beloningen op korte termijn en het zichtbaar maken van resultaten. Door actief in te zetten op interactie en samenwerking, worden betrokkenheid en vertrouwen vergroot. Hoewel het proces tijdrovend is, toont het model dat collectief eigenaarschap en gedeeld zeggenschap haalbaar zijn en bijdragen aan duurzame en inclusieve gemeenschappen.

Opbouw van Gemeenschappen

Het opbouwen van een community begint met goede gesprekken en wederzijds vertrouwen. Enthousiasme creëren en een gedeeld doel definiëren zijn belangrijke eerste stappen. Het kan tijd kosten om een community op te bouwen, maar er kan ook een explosie plaatsvinden als buurtbewoners elkaar betrekken. Praktijkvoorbeelden, zoals de wijkcoöperatie in Vreewijk, tonen aan dat gezamenlijke doelen – zoals het vergroenen van de wijk – mensen kunnen verbinden en samenwerking stimuleren. Taken verdelen op basis van ieders kracht en het creëren van een coördinerende "parasolfunctie" helpt om individuele inspanningen te bundelen.

Besluitvorming

In coöperaties wordt vaak gebruikgemaakt van het consentmodel. Dit model verschilt van democratische besluitvorming doordat een voorstel wordt aangenomen tenzij iemand expliciet bezwaar maakt en dit onderbouwt. Dit bevordert inclusiviteit, vooral in diverse groepen met uiteenlopende achtergronden en perspectieven. Om eigenaarschap en zeggenschap nog inclusiever te maken, zijn vertalers nodig om verschillende wereldbeelden en werkwijzen met elkaar te verbinden.

Goede statuten zijn belangrijk als vangrail en basis voor samenwerking, maar gesprekken en interactie blijven leidend. Coöperaties onderscheiden zich van stichtingen doordat leden directe zeggenschap hebben. Beslissingen, zoals de aanschaf van apparatuur, worden gezamenlijk genomen tijdens Algemene Ledenvergaderingen (ALV's). Door praktijkgerichte besluitvorming te stimuleren en te koppelen aan directe resultaten, blijft de coöperatie effectief en relevant.

Gelijke inkomsten

Gelijke inkomsten zijn een middel om ongelijkheid te verminderen en betrokkenheid te vergroten. Dit voorkomt dat vrijwilligers of lagerbetaalde medewerkers zich niet gehoord voelen. Toch vraagt deze aanpak om balans, omdat verschillen in inzet en verantwoordelijkheden binnen coöperaties vaak variëren. Het sociocratische model biedt hier een oplossing door gezamenlijk afspraken te maken over beloning.

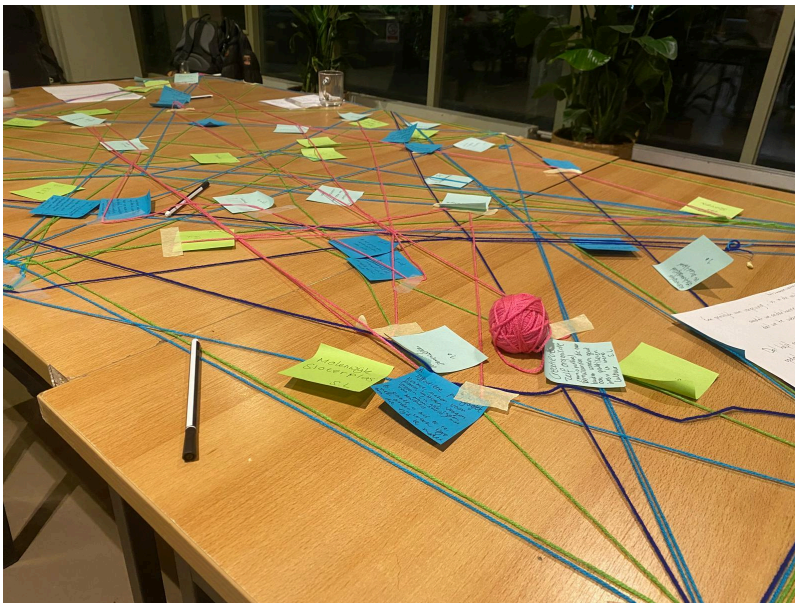
Dag 2

Het is belangrijk om te starten vanuit gevoel van belonging; welke waarden en idealen zijn voor mensen belangrijk? Door vanuit gedeelde waarden / perspectieven / zorgen / plekken te starten, kun je gemeenschappelijkheid met elkaar vinden. Hieruit kan de gemeenschapseconomie groeien en gestimuleerd worden.

Kunst is een belangrijk en goed uitgangspunt, dat doen we nu in Nieuw-West te weinig. Door een artistieke bril en een sociale bril met elkaar te combineren kunnen ideeën en bewonersbetrokkenheid op een meer creatieve en organische manier groeien.

Daarbij is wederkerigheid van belang: niet mensen uitnodigen voor jouw agenda / idee, maar bewoners blanco naar hun ideeën vragen en kijken hoe jij daarop kan aanhaken.

Er zijn een paar oefeningen gedaan die gaan over het begrip belonging. Hoe hoor ik ergens bij, hoe breng ik mijn eigen dingen in en hoe verbind ik die met anderen. We hebben met elkaar besproken waar we bij horen, op het gebied van plaats, waarden, visie, en hoe die met elkaar in verbinding staan. We hebben bolletjes wol aan elkaar doorgegeven om de verbindingen te visualiseren. Vervolgens zijn we in groepen uiteengegaan en hebben we aan de hand een projectplannen bedacht op basis van de post-its.

Lessen uit Afrikaanderwijk workshop:

STARTEN

- Start vanuit persoonlijke waarden & intrinsieke motivatie is belangrijk (belonging)
- Start vanuit unieke wortels en kennis van de wijk is belangrijk
 - > Dit vereist geduld en tijd
- Starten vanuit kunst is waardevol
 - Op een andere manier kijken naar problemen / uitdagingen > voorbeeld Afrikaandermarkt)
 - Met een artistiek x sociale bril kunnen ideeën op een meer creatieve en organische manier groeien
 - Zorgt voor onafhankelijke positie
- De opstart van coöperaties en ondernemingen vraagt veel tijd en liefdewerk voordat het rendabel wordt. Een vroege geldstroom kan helpen om processen te versnellen en structureel te maken. Het "verkleeden als consultant" kan herkenbaarheid van diensten vergroten.
Vaak heb je een launching customer nodig, dan kan je laten zien wat je doet. Andere opdrachten volgen dan.

PUBLIEK CIVIEL

- Wederkerigheid is heel belangrijk; niet mensen uitnodigen voor jouw agenda / idee, maar bewoners blanco naar hun ideeën vragen en kijken hoe jij daar vervolgens op kan aanhaken
- Er gebeurt veel in het informele en in het grijze gebied, in Rotterdam ontstaat hier na jaren soms een coop uit. Maar binnen de formele definitie van cwv, de cijfermatige doelen oa. in het creëren van banen en tempo van de gemeente passen deze activiteiten niet. Terwijl ze wel van grote waarde zijn voor mens en buurt. Welke plek krijgen deze activiteiten, hoe verhouden we ons ertoe en hoe krijgen zij de nodige ruimte en waardering?
- Het opbouwen van netwerken binnen de gemeente en het betrekken van medestrijders zijn cruciale stappen in dit proces. Belangrijk om samenwerking op te zoeken met verschillende ambtenaren. Vergt tijd en geduld maar heel belangrijk. Je moet de behoefte van de gemeente gaan begrijpen. Minimaal één bewoner die wordt aangewezen voor het voeren van dergelijke gesprekken en die een soort kennisbank kan opbouwen en goed terug kan koppelen.
- In Rotterdam was de top-down aanpak van de gemeente aanvankelijk een obstakel. Om als gelijkwaardige partner op te treden, was het nodig om de unieke kennis en wortels van de wijk te benadrukken. Dit vereist tijd en geduld, evenals een proactieve benadering waarbij lokale coöperaties zowel aan de gemeentelijke kaders voldoen als hun eigen waarde blijven communiceren.

ORGANISATIE COOP

- Centrale wijkcooperatie waar coops onder hangen werkt goed, zorgt voor gezamenlijkheid en integraliteit
- Gelijkwaardigheid is heel belangrijk
 - Leden nemen deel in verschillende coops, je bent niet alleen schoonmaker maar ook consultant
 - Vergoeding is voor iedereen gelijk (zorgt voor gelijk eigenaarschap)
- Gebruik van consent systeem voor besluitvorming en gedeeld zeggenschap
- Idee van consultancy / onderzoeks coop, naast verschillende werker coops